

MỘT SỐ VẤN ĐỀ GIA ĐÌNH Ở NHẬT BẢN

HOÀNG HOA

Hiện nay, ở các nước phương Tây, quan hệ vợ chồng trong gia đình được coi là có vai trò chính, còn con cái chỉ xem như có vị trí phụ thuộc. Trong khi đó, con cái lại được đặt ở vị trí trung tâm trong quan hệ gia đình ở xã hội Nhật Bản.

Đặc điểm của gia đình Nhật Bản khác với gia đình ở các nước Tây Âu là kiểu quan hệ gia đình dọc. Nghĩa là, trong kiểu gia đình này, trọng tâm của các mối quan hệ là bố mẹ với con cái. Người ta đã đưa ra ba từ: phụ nữ, mẹ, vợ cho các đối tượng được phỏng vấn là các phụ nữ đã có con ở các nước châu Âu và Nhật Bản. Câu hỏi được đặt ra là: “Chọn từ thích hợp nhất trong ba từ trên biểu hiện cho mình. Kết quả cho thấy đa số phụ nữ Nhật Bản chọn từ “mẹ”, còn phụ nữ châu Âu thì chọn từ “vợ”. Đối với câu hỏi “Cho đến nay, cái gì đã để lại ấn tượng sâu sắc nhất trong đời bạn?”, phụ nữ Nhật trả lời rằng *lần đầu tiên sinh con*, còn phụ nữ châu Âu thì trả lời là *cưới*. Qua thí dụ trên một lần nữa cho thấy rằng trong quan hệ gia đình ở Nhật Bản trọng tâm là bố-mẹ-con, trong khi ở Âu, Mỹ trọng tâm là vợ-chồng.

Phụ nữ ở Nhật Bản sau khi đã có con thì sự ràng buộc mẹ con rất chặt chẽ. Họ đổi hẳn cách xưng hô với chồng thông qua con như gọi chồng bằng “bố” hoặc bằng “ba”, và trong gia đình, con cái được đặt ở vị trí chính. Con cái là “ngôi sao hy vọng” của cha mẹ và cha mẹ chấp cánh ước mơ vô hạn cho con cái. Vì vậy, ngay khi còn nhỏ, cha mẹ đã dạy dỗ để làm sao cho con không phụ lòng mong ước của cha mẹ. Do đó, khi lớn lên, những đứa trẻ thành đạt có ý thức trách nhiệm đối với cha mẹ và mang một tâm niệm rằng những cái gì mình đạt hôm nay là nhờ ơn của cha mẹ. Còn những đứa trẻ không thành đạt thì cả cuộc đời mặc cảm rằng đã phụ lại cha mẹ.

Ngoài việc quan tâm tới vấn đề chung và đặc thù của gia đình, xã hội học Nhật cũng quan tâm đến các kiểu quan hệ gia đình không bình thường. Đó là loại gia đình bất hạnh, tan vỡ, lục đục.v.v... Hình thức phổ biến của tan vỡ gia đình là ly dị. Hiện tượng ly dị của Nhật Bản còn ít, nhưng đang có khuynh hướng tăng dần trong thời gian gần đây.

Khi các chức năng và sự kết thành gia đình trở nên không ổn định thì dù chỉ một lý do nhỏ cũng làm cho gia đình căng thẳng và dẫn đến tan vỡ. Hiện tượng ly hôn ở các nước Mỹ, Tây Âu nhiều hơn ở Nhật Bản. Theo con số điều tra, ở Mỹ cứ 2, 3 đám cưới có một vụ ly hôn thì ở Nhật Bản 8, 9 đám cưới mới có một vụ ly hôn (số liệu năm 1974). Tuy vậy cũng không thể nói Nhật Bản là một nước ít ly dị nhất, bởi vì theo như số liệu điều tra thì những năm Minh Trị là thời kỳ ly dị nhiều đến mức các nhà khoa học thế giới phải chú ý. Đến thời đại Taisei, Chiêuwa thì ly hôn giảm hẳn và lại tiếp tục tăng dần chừng 15 năm vừa qua.

Những nguyên nhân sâu xa dẫn đến ly dị như trên đã nói là do gia đình hiện đại hoá. Nhưng nguyên nhân rõ ràng nhất là do pháp luật hiện đại đã hợp pháp hoá thủ tục ly dị. Thế nhưng kết cục giữa cá nhân vẫn có khoảng cách như Tôn-xtôi, đại

văn hào Nga đã nói: có nhiều loại gia đình bất hạnh khác nhau. Lý do ly hôn ở Nhật Bản là do không nhất trí trong tính cách, vợ chồng mất hết tình yêu và nguyên nhân khá lớn là vấn đề kinh tế. Ngoài ra, một nguyên nhân khác dẫn đến ly hôn mà người ta không đưa ra thống kê là trường hợp sống chung với bố mẹ chồng (hoặc bố mẹ vợ). Trong cuộc sống gia đình, do không phù hợp về lối sống, do phong tục tập quán ràng buộc, những vấn đề mâu thuẫn trong quan hệ mẹ chồng nàng dâu đã xuất hiện. Một vấn đề nữa đáng quan tâm của Nhật Bản là thanh thiếu niên hư hỏng.

Như trên đã nêu, gia đình đóng vai trò rất quan trọng; muốn có một gia đình toàn diện, con cái ngoan ngoãn, trước hết quan hệ vợ chồng, quan hệ mẹ con hay bố con phải tốt đẹp. Nếu không như vậy, gia đình không thể sản sinh cho xã hội những thành viên gương mẫu được. Chẳng hạn gia đình lục đục (vợ chồng cãi nhau, anh em không có giáo dục, gia đình có bố mẹ bỏ nhau.v.v...) là những nơi ươm náu của những hành động xấu ở con cái.

Tựu chung lại, những vấn đề xã hội học về gia đình Nhật Bản quan tâm là kết quả của quá trình xã hội hiện đại được công nghiệp hoá và đô thị hoá trong một xã hội tư bản tự do cạnh tranh, phát triển vô tổ chức về kinh tế, chính trị và văn hoá – xã hội.

Theo các tài liệu: *Xã hội học so sánh thế giới*
của Têratani-Hirômy, Tôkyô, 1980; *Khát*
luận xã hội học, nhiều tác giả, Tôkyô, 1982.